

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra : Pedagogiky a psychologie

Studijní program : sociální pedagog

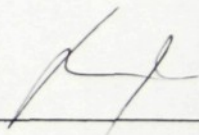
**PROBLEMATIKA VZDĚLÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH VE
VĚZNICÍCH ČESKÉ REPUBLIKY, SE ZAMĚŘENÍM NA
ROMSKÉ ETNIKUM.**

**THE POINTS AT ISSUE OF EDUCATION OF
CONVICTED IN THE PRISONS OF THE CZECH
REPUBLIC, CONCERNING THE GIPSY ETHNIC.**

Autor :

Jan Konáš

Podpis :

Adresa :

Pražská 2926

470 01 Česká Lípa

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146059882

Vedoucí práce :

Mgr. Vojtěch Roztočil

Počet :

stran	slov	tabulek	grafů	příloh
46	11 270	14	20	1

V Liberci dne : **8.4.2003**

Katedra: ...PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE.....

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát) ..... Jan Konáš.....

adresa: ..... Pražská 2926 Česká Lípa.....

obor (kombinace): ..... SOCIÁLNÍ PÉČE.....

Název BP: ..... Problematika vzdělávání odsouzených ve věznicích České republiky, se zaměřením na romské etnikum

Název BP v angličtině: THE POINTS AT ISSUE OF EDUCATION OF CONVICTED IN THE PRISONS OF THE CZECH REPUBLIC, CONCERNING THE GIPSY ETHNIC .

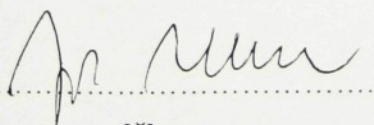
Vedoucí práce: ..... Mgr. Roztočil Vojtěch.....

Konzultant: .....

Termín odevzdání: ..... 30.4.2003.....

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 30.5.2002 .....

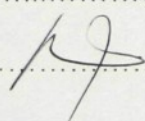
děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Jan Konáš.....

Datum: 21.9.2002.....

Podpis: .....

Cílem této práce je zmapování teoretických poznatků o dané problematice za použití aplikace literárních pramenů, osvojení si odborné terminologie a ověření teorie v praxi s využitím empirického výzkumu.

1. ÚVOD

- 1.1. Osobní důvody volby tématu
- 1.2. Problematika vzdělávání ve věznicích České republiky
- 1.3. Ekonomické a personální cíle vzdělávání vězňů

2. TEORETICKÁ ČÁST

- 2.1. Stávající možnosti vzdělávání vězňů
- 2.2. Psychologická problematika
- 2.3. Pedagogická hlediska vzdělávání
- 2.4. Etická hlediska vzdělávání romského etnika

3. PRAKTICKÁ ČÁST

- 3.1. Výzkumné cíle
- 3.2. Výzkumné problémy a hypotézy
- 3.3. Metodika výzkumu – empirický výzkum – dotazník
- 3.4. Výsledky výzkumu – přehled výsledků v tabulkách
- 3.5. Interpretace výsledků výzkumu
- 3.6. Závěry – přijetí či zamítnutí hypotéz a doporučení pro praxi

4. SOUHRN : Celkové zhodnocení obsahu práce

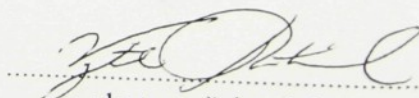
5. LITERATURA : - **ŘEZÁČ, F. J.** *Vězeňství v posávacích způsobech svých*
Obnovené vydání knihy vydané poprvé v Praze r. 1852 Praha 4: Pankrác – VV, 1997.
-PhDr. PETR, F. *Projekty hledání nových forem zacházení s pachatelí.* Praha 4:Pankrác – VV, 1999.
-EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA – *Doporučení Rady Evropy č R (87) 3.* Praha 4: Pankrác –VV, 1996
-KONCEPCE ROZVOJE VĚZEŇSTVÍ V ČR. Praha 4: Pankrác - VV, 1998.
-PaedDr. VÁŇA, M. *Střední odborná učiliště , učiliště a učiliště VSČR 1983-1998.* Pardubice :Rentis, 1998.

6. PŘÍLOHY : dotazníky, grafy

HYPOTÉZY: č. 1 – vězni hlásící se k romskému etniku upřednostňují zájmové aktivity před vzdělávacími

č. 2 – vězni hlásící se k romskému etniku a ostatní vězni mají obdobné všeobecné znalosti

VEDOUcí PRÁCE : Mgr. Roztočil Vojtěch

vlastnoruční podpis

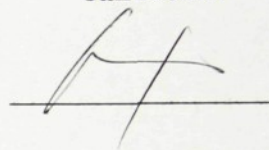
Tímto chci poděkovat Mgr. Vojtěchovi Roztočilovi za odborné vedení mé bakalářské práce, a Mgr. Zdeňce Pivoňkové za poskytnutí materiálů potřebných ke zpracování sociologického výzkumu.

Prohlášení o zpracování bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně, pod vedením vedoucího práce Mgr. Vojtěcha Roztočila a uvedl jsem veškerou citovanou literaturu.

V České Lípě dne : 30.3.2003

Jan Konáš

Prohlášení k využívání výsledků bakalářské práce

Byl jsem seznámen, že se na mou bakalářskou práci plně vztahuje Zákon č. 121/2000 Sb. O právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

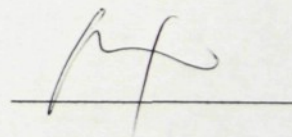
Jsem si vědom toho, že Technická univerzita v Liberci má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé bakalářské práce.

Bakalářská práce je majetkem školy, s bakalářskou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Autor :

Jan Konáš

Podpis :

Adresa :

Pražská 2926

470 01 Česká Lípa

Datum :

30.3.2003

1.	Obsah	str. 3
2.	Anotace	str. 4
3.	Úvod	str. 6
	3.1. Osobní důvody volby tématu	str. 6
	3.2. Problematika soužití menšin v naší společnosti	str. 6
	3.3. Důvody migrace obyvatelstva	str. 7
	3.4. Etická hlediska zařazení menšin do společnosti	str. 7
	3.5. Možnost zařazení menšin do společnosti – integrace	str. 7
4.	Historie Romů	str. 9
	4.1. Historie Romů v Evropě do r. 1945	str. 9
	4.2. Historie Romů v Evropě po r. 1945	str.10
	4.3. Historie Romů v České republice po r. 1945	str.10
5.	Základní hodnotový systém Romů	str.12
6.	Tradice Romů	str.13
7.	Vzdělávání Romů	str.15
	7.1. Handicapy	str.16
	7.2. Výchovné a vzdělávací programy v České republice	str.17
8.	Vzdělávání ve výkonu trestu	str.18
	8.1. Z historie výkonu trestu – počátky humanizace vězeňství	str.18
	8.2. Stávající možnosti vzdělávání ve výkonu trestu	str.19
	8.3. Koncepce Vězeňské Služby ČR v oblasti vzdělávání	str.22
9.	Šetření – výzkum	str.23
	9.1. Cíl výzkumu	str.23
	9.2. Teoretické zpracování výzkumu	str.23
	9.3. Popis a charakteristika zkoumaného vzorku	str.25
	9.4. Hypotéza č. 1	str.26
	9.5. Hypotéza č. 2	str.29
10.	Závěr	str.45
11.	Seznam literatury	str.46
12.	Přílohy - dotazník	

2. ANOTACE

Práce poskytuje základní informace o problematice romské národnosti. Je strukturována tak, že v teoretické části mapuje na základě historických skutečností a hodnotového systému problémy romské národnosti ve vztahu ke společnosti. Dále se zabývá problematikou vzdělávání a handicapu omezujícími dosažení lepších výsledků při vzdělávání Romů. V oblasti výkonu trestu se zabývá možnostmi vzdělávání, vzdělávacími programy a programy zájmových činností.

V praktické části na základě sociologického výzkumu a jeho vyhodnocení dává odpovědi na otázky upřednostňování zájmů odsouzených. Hodnotí úroveň jejich všeobecných znalostí a to, jak české, tak i romské národnosti a vzájemně je porovnává.

ANNOTATION

This work gives basic information about Romany ethnic question. In its theoretical part it describes, on the basis of historical facts and the value system, problems of Romany ethnic relationship with community. It also deals with educational questions and handicaps restricting better results in Romany education. In the area of imprisonment, this work deals with possibilities of education, educational programs, and hobby programs.

In the practical part, on basic of a sociological research and its evaluation, it answers questions concerning interest preferences of convicts. It judges the general knowledge of Romany and Czech prisoners and matches them.

L' ANNOTATION

Cet ouvrage présente les informations élémentaires sur le point de nationalité tzigane. La structure d'ouvrage est divisée en partie théorique où le problème de nationalité tzigane est levé en base des faits historiques et du système de valeur au rapport avec la société. Puis on se préoccupe d'éducation et des handicaps limitant des mieux résultats dans la formation des tziganes. Au domaine de faits délictueux l'ouvrage aborde les solutions d'éducation, la proposition éducative et la proposition d'influence.

La partie pratique répond aux questions sur le contentement des intérêts des condamnés en raison d'exploration de sociologie avec sa conclusion. Il évalue le niveau de leur acquis général dans la nationalité tchèque à l'égal de nationalité tzigane en les opposant.

3. ÚVOD

3.1. Osobní důvody volby tématu

Naše současná společnost se potýká s nejrůznějšími problémy, z nichž pro mne jako hlavní se jeví problematika mezilidských vztahů. Po roce 1989 došlo k celé řadě změn v nejrůznějších oblastech společnosti. Sám pracuji ve vězeňství jako vychovatel a setkávám se z řadou lidských životních osudů. Soužití v tomto specifickém prostředí je často problematické a více než kde jinde jsou zřetelné rozdíly mezi jednotlivými národnostmi a etniky, neboť jsou umístěny na malém prostoru a lze dobře pozorovat odlišnosti. Specifická je v tomto ohledu zejména část romského etnika, kde se i dnes lze v některých případech setkat s negramotností. Důvodem této práce je snaha postihnout proč naší společnosti vadí zejména romské etnikum na rozdíl od jiných a jak Romům i v tomto specifickém prostředí nabídnout pomoc.

3.2. Problematika soužití menšin ve společnosti

Z historie je zřejmé, že standardy a z našeho hlediska morální omyly dřívějších společností z hlediska přístupu k jiným etnikům jsou pro současnou společnost v postmoderní době jako měřítko mravního chování a morálky nepřijatelné. V současnosti by se měly více akceptovat společnosti, kde národní zvyky, náboženství či přímo společenský řád jsou postaveny na jiných základech morálky než naše společnost. Jde o to, jakým způsobem jsou do naší společnosti v minulosti a současné době přichozí jedinci či etnika schopni se zařadit a adaptovat na místní kulturní a sociální podmínky a jakým vhodným způsobem k nim přistupovat a jak jim pomoci. Zde je důležité mít na zřeteli, že se radikálním způsobem změnila po r. 1989 celá naše společnost. V oblasti Romů se stala základní změna a to, že místo pouhého etnika byl konečně na základě přijetí Listiny základních lidských práv a svobod přiznán statut národnosti, který jim byl komunistickým režimem odpírán.

3.3. Důvody migrace obyvatelstva

S technickými objevy našeho tisíciletí se značně rozšířila možnost cestovat a tím i možnost migrace obyvatelstva. Důvody proč k migraci dochází jsou různé. Nejčastěji jsou spojeny s válkami nebo politickými převraty v jednotlivých zemích. Dalším častým důvodem k migraci je nemožnost dosažení svobody v dané společnosti a v neposlední řadě jsou zde důvody ekonomické nebo politické.

3.4. Etická hlediska zařazení menšin do společnosti

Možnost stát se bytostí mravní nezáleží jen na tělesné a duševní zdatnosti člověka, ale i na některých dalších podmínkách. Jedná se zejména o podmínky vnější a sociální. Je to především společenský řád dané společnosti. Ani mravnost nežije ve vzduchu a potřebuje mít svůj základ. Pokud je tu společenský řád, který jedněm poskytuje nadbytek hmotný i duševní, aby mohli rozvíjet svou lidskost ve smyslu ideálu, a jiné těchto podmínek zbavuje, pak je velice složité chtít po lidech, aby byli mravními. Ten, komu jde o holou možnost života, nemá čas ani schopnost, aby sloužil ideálu. Je-li pravda, že jen dobrý člověk je opravdu šťastný, musí platit, že jen šťastný člověk je opravdu dobrým. Zajistit tedy dostatečnou úroveň hmotných prostředků a vzdělání, aby člověk mohl žít lidsky je věcí hospodářsky společenského uspořádání.

3.5. Možnosti zařazení menšin do společnosti – integrace

Jde tedy o to, jak a zda se mohou jedinci a etnika z nejrůznějších společností a rozmanitých důvodů, kteří k nám přicházejí, bezproblémově zařadit a jak reaguje společnost na různé skupiny a jedince. Dále jakým stylem je společnost ovlivněna. Záleží zde na cílech a důvodech migrace těchto lidí. Ke společenským podporám mravnosti patří v každé společnosti zákon. Chovat se podle zákona neznamená být ještě mravným. Zákon sám o sobě mravnost netvoří. Někdo dodržuje zákon ze strachu před ním, jiný z vnitřní dobrovolnosti. Nicméně zákon často podpirá mravnost. Další a to jednou ze základních podmínek dobrých mezilidských vztahů ve

společnosti je výchova a vzdělání, které ve svém důsledku umožní zdárné rozvíjení společnosti. Výchova předpokládá vychovatelnost, dále působení všech výchovných činitelů, tj. rodiny, školy a společnosti. Každý z nás by si měl uvědomit, že svými postoji a chováním ovlivňuje ať již pozitivně či negativně ostatní. Z tohoto důvodu má každý odpovědnost za svůj život a za každé své jednání. Posledním důležitým činitelem mravnosti a zároveň kontrolním mechanismem každého jedince ve společnosti je veřejné mínění. Všichni, kteří přijali za svůj názor původně pronesený jedincem, jej do jisté míry pozměnili. Můžeme tedy říci, že se na vzniku obecného mínění podílelo celé společenství. Je v něm dávám výraz spíše dojmů než ověřené pravdy. Veřejné mínění nemusí mít tedy vždy pravdu proti jednotlivci (Jan Hus, Giordano Bruno atd...). Úroveň veřejného mínění záleží na průměrné vzdělanosti a mravnosti společnosti. Veřejné mínění má nad námi velkou moc. Velká část našich názorů je tedy ovlivněna právě veřejným míněním. Z tohoto důvodu záleží na každém jedinci ale i minoritě, jak je společnost přijme. Pokud se dotyčný jedinec či skupina dopouští trestné činnosti, je zřejmé, že se společnost musí bránit. K tomu slouží společnosti zákony a institut vyhoštění. Toho lze však použít pouze u cizinců, zde nastává hlavní problém, jak řešit otázku minorit, které trvale žijí v dané společnosti. Zde je nutné nacházet jiná řešení. Z tohoto důvodu bude tato práce zaměřena především na romské etnikum. Pokud se jedinci a skupiny chtějí zařadit do společnosti bezproblémově, nezbyvá jim než se integrovat a přijmout za své zákony a normy dané společnosti.

Další možností, která je realizována menšinami je sdružování se do skupin stejných nebo obdobných zvyků a chování, přičemž navenek, tj. ve styku se společností, se chovají podle daných zásad společnosti, ale uvnitř skupiny mohou realizovat mravní chování a jednání vycházející z tradic národa či společnosti, ze které přišli. To umožňuje dosáhnou jedincům v rámci skupiny jak vnitřní tak vnější svobody v rámci skupiny. Problémy nastávají ve styku se společností mimo skupinu a integrace do společnosti je velmi svízelná někdy až nemožná. Pokud se budeme zabývat Romy trvale žijícími v naší společnosti, nemůže být ani řeči o řešení této problematiky formou vyhoštění, segregace nebo prostě lhostejností v oblasti této problematiky. Společnost je živý organismus, který se stále vyvíjí, přistupuje na různá řešení a sama je ovlivňována i pomocí migrací a to jak kulturně, politicky, ekonomicky, tak je i obohacována rozlišností a rozmanitostí kultur, názorů a přístupů. Záleží tedy i na nás, zda Romům pomůžeme k důstojnému začlenění se do společnosti, nebo zda necháme tyto problémy bez povšimnutí a nepodáme pomocnou ruku. Za stav naší společnosti jsme odpovědni všichni.

4. HISTORIE ROMŮ

Abychom porozuměli dané problematice je nutné zabývat se kořeny a historií této národnosti. Bez pochopení souvislostí a různých odlišností v kulturně sociální oblasti, které samozřejmě vychází z historických souvislostí, bychom nebyli schopni problematice porozumět, správně jí chápat a vyvozovat závěry k možným způsobům řešení.

4.1. Historie Romů v Evropě do r. 1945

Předkové Romů žijících v České republice byli na našem území již koncem 17. století. Převážně kočovali a to ještě počátkem 20. století. Většina Romů usazených na našem území, však zahynula v době 2. světové války. Romové přišli do Evropy z Indie a o této cestě svědčí spousta vypůjčených slov v jejich jazyce. O romské historii v Evropě lze nalézt spoustu písemných záznamů ve středověkých kronikách měst a klášterů. Romové svou historii nezapisovali, ale tradovali ji ústně spíše s mytologickou povahou. Z počátku byli vítáni a to zejména pro zajímavé informace o vzdálených zemích, ovládali nové technologie zpracování kovů, byli vyhlášenými léčiteli a zvěrolékaři a ženám bylo přisuzováno umění věštit. Zpočátku byli považováni za znalce křesťanství a kajícíníky, kteří na sebe vzali tíhu putování za hříchy svých předků, kteří podle pověstí, jež sami hlásali měli podíl na prohřešcích proti Svaté rodině. Záhy však začali být pronásledováni jak církví – za nevěrství a čarodějnictví, tak světskou mocí – za špionáž, loupežnictví a konkurenci v řemeslnictví. Zde je důležité zdůraznit, že velká část předsudků pochází právě z dob středověku. V 18. století byla politika eliminace v západní Evropě vystřídána politikou násilné asimilace. Vrcholem pronásledování bylo pro Romy období 2. světové války, kdy většina Romů skončila v koncentračních táborech. Ani po 2. světové válce se asimilační násilná politika na východě, ani západě nezměnila. Zlepšení přichází až v devadesátých letech 20. století.¹⁾

---

1) ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha 8 : Portál, 1998. str.119 - 120

4.2. Historie Romů v Evropě po r. 1945

Konec druhé světové války zastihl Romy roztroušené po celé Evropě. Byl to důsledek masových deportací, ale nejen to, byl to i důsledek snahy Romů najít méně nebezpečné prostředí. Romové prchali např. ze Slovinska a Chorvatska do Itálie. U nás souvisela tato vlna s odsunem sudetských Němců. Jinak tomu bylo se stěhováním Romů ze SSSR do Polska v padesátých letech, kde se vlna Romů vrátila do Polska ze zabraných území Sovětským Svazem. Dalším velkým přesunem Romů byly politické nepokoje v r. 1956 v Maďarsku odkud se Romové přemístili do Portugalska a v sedmdesátých letech způsobili značný příliv do Španělska. Další většinou již ekonomickou emigrací byla ohromná vlna gastargeitrů do Spolkové republiky Německo a to zejména z Turecka, Řecka, Jugoslávie a Španělska. Při této vlně se však Romové rozhodli potlačit svou identitu a žít jako ostatní. Další vlny, které zasáhly celou Evropu, vypukly v šedesátých letech a to z Balkánu přes Jugoslávii. Nejsilnější vlna v poválečné migraci Romů přišla však s pádem komunismu. Tyto migrační vlny zanechaly v sociální struktuře romských komunit velké změny. Narušila se nukleární rodina, změnilo se postavení Vajdy, v západních zemích byla zaměřena pozornost na vzdělávání, evidenci při kočování a zřizování zvláštních stanovišť na nichž se mohli kočovníci zdržovat.²⁾

4.3. Historie Romů v České republice po r. 1945

Většina Romů žijících dnes u nás přišla ze Slovenska ve třech vlnách a to v letech 1945 – 1993. Z českých Romů zůstalo po druhé světové válce jen asi 600 osob.

První vlna se stěhovala hned po druhé světové válce v souvislosti s odsunem Němců, a to s celými velkorodinami. To jim umožnilo zachovat si své tradice a jazyk. V místech, kde se usadili, jsou považováni za starousedlíky a nemají vážnější problémy s ostatním obyvatelstvem.

---

2) FRASER, A. *Cikáni*. Praha 2 : Lidové noviny, 1998. str. 223 - 236

Druhá vlna byli Romové, kteří si ze Slovenska přivezli nevěsty, založili na různých místech nové rodiny, ale vzhledem k tomu, že tyto rodiny byli z různých osad a odlišných kultur, nezachovali si často ani svůj jazyk. Navíc si neosvojili ani své tradice. Měli zájem o dobrovolnou asimilaci, ale neasimilovali se natolik, aby je přijala majoritní společnost.

Třetí vlna se stěhovala pod nátlakem při uplatňování usnesení vlády č. 502 z října 1965 O likvidaci cikánských osad, čtvrtí a vesnic. Těmto Romům byli zbořeny domy a násilně byli přemístěni a rozptýleni do jiných lokalit. To mělo za následek pro tyto Romy kulturní šok spojený s radikální změnou prostředí a životního stylu, z něž se dosud mnozí nevzpamatovali. Snažili se o sestěhování s bývalými rodinami, ale to se jim nepodařilo, jako následek je ztráta jazyka a tradic, přičemž majoritní společnost chápou jako nepřátelskou.

Po roce 1990 odchází mnoho Romů do západní Evropy, naopak k nám přicházejí Romové ze zemí bývalého Sovětského Svazu, Rumunska, Jugoslávie a Slovenska, a to jak ve snaze dostat se na západ, ale i usadit se u nás.³⁾

---

3) ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha 8 : Portál, 1998. str.120 - 121

5. ZÁKLADNÍ HODNOTOVÝ SYSTÉM ROMŮ

Pokud se dotazujeme, co je pro Romy největší hodnotou, odpovídají všichni shodně, že děti a rodina. V jednotlivých konkrétních případech však nacházíme odlišnosti v organizování jednotlivých rodin. Na konkrétní dotaz o organizaci rodiny již odpovídají rozdílně.

L.L. uvádí : *Naše rodina je početná ,hlavní a rozhodné slovo má matka, kterou respektují všichni členové rodiny. V současné době však nejmladší členové (zejména děti ve věku 10 – 14 let) vůbec neposlouchají a nepodřizují se rozhodnutím.*

P.H. uvádí : *V naší rodině má hlavní slovo nejstarší muž, který rozhoduje o nejdůležitějších věcech. Dělá nám i soudce a řeší spory v rodině i mimo ni, které se však rodiny dotýkají. Tato rozhodnutí všichni respektujeme. Mladí však dnes neposlouchají a dělají si, co chtějí.*

Je zřejmé, že se tradiční romské rodiny mění a dříve přirozené autority v rodinách nejsou již mladými členy rodin respektovány.

Nejvyšší hodnotou je pro Romy život. To co vede k zachování života, má pro Romy vysokou hodnotu, to co život ohrožuje nebo omezuje je negativní. Další velkou hodnotou jsou předkové, neboť se zasloužili o současné postavení rodiny. Pokračování rodu (děti) jsou další z významných hodnot a jsou až přespříliš hýčkány. Romství je zvláštním typem hodnoty, zahrnuje vzhled, jazyk, zvyky a slušné chování. V každém rodu jsou určitá specifika, ale lze říci, že pro všechny Romy je společné úcta ke starším, zdvořilost, pohostinnost a solidarita. Z důvodu přežití v současném světě jsou potřebné finanční prostředky, a proto i peníze jsou postaveny vysoko v hodnotové hierarchii. Z důvodu dlouhodobé nezajištěnosti v minulosti nemá pro Romy příliš velkou cenu budoucnost, ale přítomnost a minulost, která je jistá. Toto je důvod, proč si Romové necení např. vzdělání.⁴⁾

Romství je také označováno jako vědomí společného původu. Je to Romy vytvořený soubor pravidel, zákonů, chování a hodnotového systému z něhož vyrůstá tradiční život a kultura. Jedná se zde tedy o uvědomování si své etnické identity, vědomí sounáležitosti, ale i odlišnosti od neromů.⁵⁾

4) ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha 8 : Portál, 1998. str.121 - 122

5) DAVIDOVÁ, E. *Cesty Romů – Románo drom 1945 – 1990*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. ISBN 80 – 7067 – 533 - 8

6. TRADICE ROMŮ

Nedílnou součástí každé kultury jsou tradice, které nás velmi často ovlivňují a jsou nedílnou součástí každodenního života společnosti. Nejinak je tomu i v případě Romů, i když se změnou životního prostředí a stylu docházelo často k odklonu či úpadku původního způsobu života a tím i tradic.

Mezi základní tradice patřila zejména úcta, zdvořilost a pohostinnost. V kastovním systému romských rodin se tyto tradice vztahovaly i na příslušníky jiných etnik. Spousta tradic se vztahovala k jídlu. Každá rodina měla svou technologii přípravy jídel, některé potraviny byly považovány za nečisté, nebo se nečistými stávaly při spadnutí na zem, nebo byl-li v pokrmu vlas, či byly-li ohřívány. V oblékání se tradiční romské kroje sblížily s okolím, přesto lze u starších generací pozorovat některé prvky tohoto způsobu oblékání. U mladé generace se již tyto prvky neobjevují. Tradiční byl zákaz odhalování těla a to i v rodině před ostatními příslušníky rodiny, bylo nemyslitelné chodit doma ve spodním prádle. Cudnost patřila k tradičním hodnotám romských rodin. Na dodržování tradic dohlížela celá rodina a prohřešky trestala pohrdáním, při dodržování tradic projevovala celá rodina těmto lidem úctu. V případě, že způsobil někdo z rodiny ostudu, byla to ostuda pro celou rodinu. Romové nemají tradiční svátky, obvykle slaví svátky křesťanské spolu s ostatními obyvateli.⁶⁾

Často se v běžném životě setkáváme s Romy a zejména u dětí se podivujeme proč v kontaktu s ostatními neděkují, a považujeme tyto skutečnosti za nevychovanost. Málokdo se z nás však ptá, je-li tomu tak, nebo to, že neděkují, má jinou příčinu.

Na dotaz, proč se u Romů neděkuje, R.P. uvádí : *U nás v rodině se nikdy za nic neděkovalo, ani za jídlo, ani za pomoc. Tyto věci jsou u nás běžné, a nepotřebujeme, abychom si navzájem děkovali. Je to prostě samozřejmé a nikdy mne nenapadlo, abych nad touto otázkou přemýšlel.*

---

6) ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha 8 : Portál, 1998. str.122 - 123

Je nutné si uvědomit, že do romské kultury nepatří na rozdíl od Němců, Angličanů, Čechů a dalších Evropanů zvyk děkovat a prosit. Do romské kultury patří pohostinnost. Toto vychází z indických filozofií. Etymologie hindského výrazu pro hosta „atithi“, naznačuje že se jedná o někoho kdo nemá přístřeší, je tedy bez ochrany, a označuje to tedy veličinu, že je v ohrožení života.⁷⁾

Množství fám a falešných představ koluje ve veřejnosti ve vztahu k domnělé sexuální nespoutanosti Romů, prý jsou od přírody nemravní a zkažení, přičemž za příčinu této zkaženosti je pokládána neschopnost asimilace Romů. To je stanovisko nás – bílých. Pokud se však na celou věc podíváme z pohledu Romů, tak se celý obraz převrátí : nemravnými se staneme my, protože nejsme schopni asimilovat se s nimi, tj. s Romy. Jde zde o jednoduchou aplikaci principu relativity na sociálně-antropologickou problematiku – zde stejně jako ve fyzice neexistuje žádné výsadní místo, stanoviska všech pozorovatelů jsou si navzájem rovnocenná. Pokud nepochopíme tuto jednoduchou a základní zákonitost, nepochopíme nic a své poznání můžeme rovnou zavěsit na hřebík... Domnělá nenapravitelnost Romů vyplývá právě ze životního pocitu autenticity, neodvozenosti, na který jsme my už dávno zapomněli, protože v nás byl překryt nánosem nejrůznějších kulturních tabu.⁸⁾

---

7) HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*. 3. nezměněné vyd. Olomouc : Univerzita Palackého 1998. str. 110 - 111

8) STRANKBAUER, J. *Věčné tabu – Eros a étos v náboženských systémech I*. Bratislava : CAP PRESS/RI – EL 1993. str. 151

7. VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ

Vzdělávání je důležité pro každého z nás. Učíme se po celý život. Někdy cíleně a záměrně, jindy bezděčně. Jde spíše o to, jakou formou, co a proč se učíme. V naší společnosti je vzdělání důležité pro společenské postavení, zajištění ekonomické nezávislosti, pocit sebeuspokojení a společenské prospěšnosti. Jak je tomu však u Romů. Jejich hodnoty jsou odlišné. Samozřejmě se také vzdělávají, jde zde však o to, jak je vzdělávání zaměřeno. Často není v souladu s potřebami Romů, ale pouze s potřebami společnosti.

Vzdělávání (education) – učením zprostředkované přejímání dosavadních zkušeností lidstva, chování a hodnotových systému.

Vzdělávání celoživotní (life – long learning) – není omezeno na určitou etapu života člověka, vzdělávající se, respektive učící se, jakožto zákazník, určuje pravidla, obsah učení je v největší možné míře dán do rukou jednotlivcům, celoživotní charakter koncepce i obsahu vzdělání je propojen vertikálně i horizontálně mezi věkovými skupinami. Vzdělávání je založeno na přáních jednotlivce, na potřebách organizace i národa rozvíjet lidský potenciál, učící se je vybaven schopnostmi a mentální kapacitou, aby se rozhodl kde, proč, kdy a jak se učit a učení je vyhodnocováno za účelem potvrzení dosaženého pokroku a povzbuzení pro další učení. Vzdělávání je proaktivní, tj. povzbuzuje návyk učit se u všech lidí, je holistické, tj. povzbuzuje každý ze sektoru společnosti ke spolupráci. Vzdělání se zaměřuje na dlouhodobé uplatnění se na trhu práce. Východiskem je život jedince. Učení je zaměřeno vně, k otevření mysli, k otevření širších horizontů a podpoře chápání druhých. Vzdělávání připravuje pro budoucnost. Učení probíhá jako zábava, při účasti a zapojení každého, jako chápání moudrosti. Vzdělávání se chápe jako společenská, osobní a finanční investice lidmi a do lidí ve prospěch národů, organizací, společnosti.⁹⁾

---

9) Doc. PhDr. HARTL, P. Csc. *Psychologický slovník*. Praha: Portál 2000 str. 687

7.1. Handicapy

V mé praxi se často můžeme setkat zejména s velice nízkým dosaženým vzděláním u Romů. Převažuje pouze základní vzdělání, které není ani často dokončeno. Pokud se přímo dotazujeme na důvody tohoto stavu, dostáváme následující odpovědi.

J.T. uvádí : *Škola mne příliš nezajímala, do předškolského zařízení jsem nechodil a ani doma mne ke studiu nevedli. Bylo zde i málo místa na učení a nebyl zde nikdy klid. Navíc mne škola nebavila. Nebylo mi jasné, proč se mám učit věci, o kterých jsem nikdy v rodině neslyšel a připadali mi nepodstatné.*

Naproti tomu další, spíše vyjimečný, příklad ukazuje na to, že jsou Romové za určitých okolností a s patřičnými možnostmi schopni zvládnout vzdělávání bezproblémově.

L.K. uvádí : *Vyrůstal jsem od narození v dětském domově. Snad proto mi škola připadala jako normální. Absolvoval jsem ji bezproblémově. Potom jsem nastoupil do učení, kde jsem se vyučil a zvládl i maturitu.*

Vzhledem ke kulturním odlišnostem, jinému hodnotovému systému a kulturním tradicím se samozřejmě musí lišit i přístup Romů ke vzdělávání, neboť škola jako taková se jim jeví jako cizí a omezující. Předpoklady pro úspěšný vstup do školy, jako zastánkyně klasického vzdělávání v naší společnosti, nejsou tedy řádně budovány. Z toho vyplývá řada handicapů.

Jedním ze základních handicapů v romských rodinách, bývají nevyhovující podmínky ubytování, stavování, přeplněnosti bytů. Z toho vyplývá i nedostatek spánku, odpočinku, a následně zhoršený duševní a zdravotní stav. Velmi málo romských dětí navštěvuje předškolská zařízení. Často jsou nesamostatné a nezralé v komunikaci s dospělými majoritní společnosti. Nejsou zvyklé řešit individuálně problémy a samostatně se rozhodovat. Často diskutovaným problémem je zejména jazyková bariéra, která zapříčiňuje horší prospěch, ten však silně podporuje i odpor Romů ke vzdělávání tohoto typu. Romské děti jsou temperamentnější, hůře se ukáznují a soustřeďují, což má za následek menší oblibu v kolektivu. Zde se často sami vyčleňují a to zejména o přestávkách, kde vytvářejí různé skupiny s ostatními spolužáky, kteří však mají sklony k agresivitě a neukázněnosti. Nutno však dodat, že právě tito jedinci jsou jedni z mála, kteří romské spolužáky přijímají.¹⁰⁾

---

10) Doc. PhDr. ŘÍČAN, P. *S Romy budeme žít – jde o to jak*. Praha 8 : Portál 1998 str. 111 - 116

7.2. Výchovné a vzdělávací programy v České republice

Z praxe je zřejmé, že jedinou správnou cestou je tvoření multikulturních vzdělávacích programů a naše společnost je schopna tyto programy tvořit a realizovat. V základě lze tyto programy rozdělit do čtyř základních skupin.

1) oficiální školské programy : Jedná se zejména o zavádění nultých ročníků pro romské děti. Hlavním smyslem je překonání jazykové bariéry, socializace ve smyslu adaptace, a překonání kulturních rozdílů. Nedostatkem oficiálních programů škol je nerespektování romské kultury a historie.

2) projekty domácích nadací : Cílem je pomáhat a podporovat talentované romské děti a začleňovat je spolu s jejich rodiči do vzdělávacího procesu.

3) projekty zahraničních nadací : Na základě bohatých zkušeností se vzděláváním menšin, jsou u nás na základě pomoci zahraničních nadací realizovány některé projekty zaměřené zejména na vzdělávání romských dětí. Cílem projektů je naučit romské děti vyrovnávat se se změnami a motivovat je k celoživotnímu vzdělávání. Důraz se přitom klade na individuální přístup k jednotlivcům a zapojení rodičů.

4) Alternativní postupy na školách : Jedná se o nejrůznější multikulturní programy na principech lásky a respektování romských dětí.¹¹⁾

Patří sem programy jako jsou	-	Ostravský princip lásky
	-	Uchování žižkovské tradice
	-	Rumburská škola porozumění

---

11) RÝDL, K. *Rasismus a nacionalismus v současném životě*. Praha : IPPP ČR, 1997. str.155-159

8. VZDĚLÁVÁNÍ VE VÝKONU TRESTU

8.1. Z historie výkonu trestu – počátky humanizace vězeňství

České vězeňství se dnes po dlouhé době opět hlásí k odkazu F.J.Řezáče, který ve svých dílech zdůrazňoval vyváženost komplexního působení jednotlivých výchovných prostředků. Zdůrazňoval postpenitenciární péči a uváděl výhody prevence. Svá díla zpracoval na základě shrnutí nejlepších vědeckých poznatků své doby a na základě shrnutí přístupu v různých věznicích Evropy v druhé polovině 19. století. Dnes se k jeho odkazu hlásí řada výchovných a vzdělávacích pracovníků vězeňství. Jeho dílo bylo na dlouhá desetiletí zapomenuto a pošlapáno. I v jeho době nebyl o jeho práci zájem, ale i tak přispěl ke zlidštění podmínek ve vězeňství v českých zemích.

Ve svém díle se zabývá tresty jako takovými¹²⁾. Uvádí dějepisný přehled žalářnictví své doby.¹³⁾Dále rozličné způsoby věznění a trestání.¹⁴⁾Hlavními osobami ve věznicích by měli být strážcové, lékaři, učitelé, duchovní a ředitel.

Strážnictvo – měli by být mravní, málo mluvní a dbalí povinností

- měli by dohlížet na to, aby se neminul účel trestnice

- k vězňům by měli být řádní a ne surový

lékaři - více se o nich nezmiňuje neboť ze své podstaty pomáhají nejnešťastnější třídě lidu

učitelé - má být způsobilý pro káznici

- má být vzdělaný

- lidumilný a obětavý

- musí umět nejen učit, ale i vychovávat

---

12) ŘEZÁČ, J.F. Vězeňství v posávacích způsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců. IN : *PŘÍLOHA ČASOPISU ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ* 4/5. Praha: 1995. str. 1

13) tamtéž. str. 2

14) tamtéž. str. 16 – 17

- duchovní
- řadí se mezi učitele, mají povinnost vyučovat a to v oblasti spásy duše.
  - vzdělání musí být obecnější než u učitele, a to v pedagogice a filosofii
  - náboženství slouží k polepšování
  - musí být seznámen s vývojem vězeňství
  - musí znát zákony a trestní řád dané země
  - nesmí být netečný, ale zároveň nemá mít přemrštěné nároky
  - dále musí být sdílný, ale zároveň přísný a pevný
  - být pevných mravních zásad a pevného tělesného zdraví
  - nesmí se nikdy vzdávat

ředitel - musí se vyznat ve správních a policejních věcech

- musí být všeobecnějšího vzdělání
- musí umět zacházet s lidmi z rozmanitých tříd a povah
- musí být mírný a vytrvalý, rázný a odhodlaný, přímý a lidumilný, dále pak opatrný.¹⁵⁾

Z výše uvedených skutečností jasně vyplývá jak velké změny ve své době prosazoval, a jaký náhled měl na výkon trestu. Ještě dnes řadu zásad a způsob práce s odsouzenými realizujeme nebo na ně navazujeme.

8.2. Stávající možnosti vzdělávání ve výkonu trestu

Střední odborná učiliště, odborná učiliště a učiliště Vězeňské služby ČR, která byla nově zřízena v roce 1992 jsou zařazena do sítě škol ČR od roku 1996. Navazovala na předchozí učiliště, která byla zařazena do sítě škol ČR v roce 1983. Vzhledem k tomu, že vzdělávání ve výkonu trestu je specifickou záležitostí, bylo na základě výjimky rozhodnuto o zařazení těchto učilišť do sítě škol. Mimo samotná učiliště jsou v rámci vzdělávání organizovány kurzy pro doplnění vzdělání poskytované základní školou a odborné kurzy k získání nebo rozšíření kvalifikace. Tyto učiliště a kurzy jsou v rámci Vězeňské služby ČR realizovány v těchto věznicích : Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Valdice a Všehrady.¹⁶⁾

15) ŘEZÁČ, J.F. Vězeňství v posávacích způsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců. IN: *PŘÍLOHA ČASOPISU ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ* 4/5. Praha: 1995. str.32–35.

16) PaedDr. VÁŇA, M. Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR, 1983–1998. IN: *PŘÍLOHA ČASOPISU ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ* č.3-4. Pardubice: Rentis, 1998. str.3-6.

Ve Věznici Opava dnes realizují učební obor elektrotechnická výroba a kurz dělník v elektrotechnice.¹⁷⁾

Ve Věznici Pardubice dnes realizují učební obor výroba konfekce, a dále následující kurzy - základní škola pro 1 – 5 ročník

- praktická rodinná škola V.
- praktická rodinná škola VI.
- malířské a natěračské práce V.¹⁸⁾

Ve Věznici Plzeň realizují učební obor strojírenská výroba a dále pak kurzy v těchto oblastech

- kurz pro doplnění základního vzdělání
- kurz základní školy
- kurz natěrač - malíř
- kurz dělník v elektrotechnice¹⁹⁾

Ve Věznici Rýnovice realizují tyto učební obory obrábění kovů, strojní mechanik, dále kurzy - přípravný kurz pro zájemce o zařazení do SOU

- přípravný kurz pro vykonání rozdílových zkoušek
- kurz doplnění základního vzdělání (9 třída ZŠ)
- kurz anglického jazyka
- kurz německého jazyka
- počítačové kurzy – základy práce na PC
- počítačové kurzy – T 602, Windows, Word, Excel
- počítačové kurzy – obsluha CNC strojů

- dále záuční kurzy v oboru žehliř, osař, brusič – hranař, brusič – kulič, kontrola lustrových ověsů, dělník textilní výroby.

- kurz holičství²⁰⁾

---

17) PaedDr. VÁŇA, M. Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR, 1983–1998. IN: PŘÍLOHA ČASOPISU ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ č.3-4. Pardubice :Rentis,1998.str.23-24.

18) tamtéž str. 34,36

19) tamtéž str. 47, 49

20) tamtéž str. 71, 74

Ve Věznici Valdice jsou realizovány tyto učební obory – obrábění kovů a obráběč kovů,
dále kurzy - brusič skla

- kurz základní školy
- knihař
- malíř - natěrač
- základy práce na PC
- přípravný kurz²¹⁾

Věznice Všehrdy poskytuje nejrozsáhlejší možnosti vzdělávání ze všech věznic VS ČR.

- učební obory - stavební výroba
- zemědělská výroba
  - zpracování dřeva
  - provoz společného stravování
  - strojírenská výroba
  - elektrotechnická výroba

- kurzy - stavební výroby
- zemědělské výroby
  - společného stravování
  - práce s počítači
  - technika administrativy
  - ruční zpracování kovů
  - základy elektrotechniky
  - zpracování dřeva
  - německý jazyk²²⁾

Ve všech věznicích jsou realizovány programy zacházení, které jsou sestavovány individuálně s každým odsouzeným při nástupu do výkonu trestu. Zahrnují široké spektrum nabízených zájmových a vzdělávacích činností. Mohou být na požádání odsouzeným kdykoli aktualizovány. Tyto programy jsou pravidelně vyhodnocovány a jsou nedílnou součástí jakéhokoli hodnocení odsouzeného.

---

21) PaedDr. VÁŇA, M. Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR, 1983–1998. IN: *PŘÍLOHA ČASOPISU ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ č.3-4*. Pardubice :Rentis,1998.str. 90, 91.

22) tamtéž str. 118, 120.

8.3. Koncepce Vězeňské služby ČR v oblasti vzdělávání

V moderním vězeňství hraje výchova a vzdělávání vězňů jednu z klíčových rolí. Výchovné a vzdělávací cíle jsou spojeny s reintegrací vězně do společnosti. Z tohoto důvodu je třeba v každém vězeňském zařízení utvořit studijní programy, které umožní všem vězňům věnovat se výchovně – vzdělávacím činnostem. Cílem programů je tedy zvýšit možnosti při reintegraci, zlepšovat jejich chování a podporovat jejich morálku.

Tyto programy se mají soustředit zejména na tyto oblasti : - dokončení základní docházky

oborech

- možnost vyučení se ve vybraných

oborech

- možnost zaučit se ve vybraných

- umožnit studium na střední škole

- umožnit navštěvování nejrůznějších

kurzů pro zvýšení nebo doplnění kvalifikace.

Dále je třeba vytvořit speciální programy pro zvláštní kategorie vězňů např. Romy a negramotné.

Vzdělávání by mělo být součástí veřejné výchovy, což by umožnilo plynulé pokračování ve studiu i po propuštění. Důležitá bude volba kurzů pro rekvalifikace a to z důvodu předvídaní poptávky společnosti po profesích, a tím i uplatnění vězňů po propuštění z výkonu trestu na trhu práce.

Na závěr je důležité zdůraznit, že osvědčení o získané kvalifikaci neobsahuje žádný údaj svědčící o tom, že toto vzdělání, či rekvalifikace byla dosažena ve vězeňském zařízení.²³⁾

---

23) Koncepce rozvoje vězeňství v ČR. IN : *Příloha časopisu české vězeňství č. 1.* Praha : VV – Praha – Pankrác, 1998. str. 35,36.

9. ŠETŘENÍ – VÝZKUM

9.1. Cíl výzkumu

Na základě sociologického výzkumu a jeho vyhodnocení poskytnout odpověď na otázky upřednostňování druhů aktivit odsouzenými romské národnosti. Zmapovat a zhodnotit úroveň všeobecných znalostí odsouzených a porovnat úroveň těchto znalostí mezi odsouzenými romské a české národnosti.

9.2. Teoretické zpracování výzkumu

K vypracování praktické části bylo použito empirického výzkumu a to dotazníkové metody. Po sestavení dotazníku byl proveden pilotní výzkum, který potvrdil velmi dobré zpracování. Bylo zjištěno, že je dotazník dostatečně srozumitelný a výstižný. Při pilotním výzkumu se neprojevily žádné nedostatky. Před samotným vyplňováním byli respondenti seznámeni s důvody výzkumu a požádáni o pomoc při objektivním vyplňování dotazníku. Při samotné realizaci vyplňování dotazníků bylo prováděno pozorování respondentů a sledováno jejich chování, dále byl se všemi proveden řízený pohovor, který potvrdil správné pochopení otázek respondenty. V dotazníku bylo postupováno od všeobecných otázek o osobě respondenta k složitějším otázkám.

Pokud se budeme zabývat volbou zvolené metody výzkumu je nutné si uvědomit jeho výhody a nevýhody.

- výhody dotazníku :
- 1) obsáhne velký počet respondentů
  - 2) získává se velký počet dat, která jsou logicky uspořádána
  - 3) vyžaduje poměrně málo času a malé finanční náklady
  - 4) potřebuje menší organizační přípravu
  - 5) respondentovi dává možnost uvážit odpověď
  - 6) odpadá přístup tazatele do prostředí respondenta

nevýhody dotazníku : 1) tato technika není pružná

2) nelze s touto technikou jít příliš hluboko do problematiky

3) vzhledem k odtažitému vztahu mezi tazatelem a respondentem může dojít k obtížím s ověřováním správnosti údajů.

Pokud porovnáme kladné a záporné stránky, zjistíme, že dotazníková metoda je jednou z nejefektivnějších technik sociologického výzkumu, není však jedinou.²⁴⁾

Pro zpracování otázek u hypotézy č. 2 bylo nutno zajistit objektivnost a celkovou dostupnost možných odpovědí pro široké spektrum respondentů. Z tohoto důvodu, bylo přistoupeno na rozdělení otázek na jednotlivé okruhy, a nejen to. Ke stanovení těchto okruhů bylo použito konkrétních znalostních oblastí z oficiálních výukových programů pro základní školy (6 až 8 třída).

Celkové všeobecné znalosti respondentů byly tedy zjišťovány v těchto konkrétních oblastech :

1) český jazyk²⁵⁾

2) přírodopis²⁶⁾

3) zeměpis²⁷⁾

4) dějepis²⁸⁾

5) sociální a občanské znalosti²⁹⁾

---

24) LAMSER, V. *Základy sociologického výzkumu*. Praha : Svoboda, 1966. str. 107 – 108

25) ŠINDLAROVÁ, J. *Vzdělávací program základní škola*. Praha 1 : Fortuna, 1996. ISBN 80–7168–337-X. str. 41 – 43.

26) FRONĚK, J. *Vzdělávací program základní škola*. Praha 1 : Fortuna, 1996. ISBN 80–7168–337-X. str. 151 - 159

27) HERINK, J. *Vzdělávací program základní škola*. Praha 1 : Fortuna, 1996. ISBN 80–7168–337-X. str. 167 – 174.

28) BERKOVEC, V. *Vzdělávací program základní škola*. Praha 1 : Fortuna, 1996. ISBN 80–7168–337-X. str. 179 – 184.

29) HORSKÁ, V. *Vzdělávací program základní škola*. Praha 1 : Fortuna, 1996. ISBN 80–7168–337-X. str. 194 – 202.

9.3. Popis a charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkumu se zúčastnilo celkem 60 respondentů. Jednalo se o odsouzené s dozorem umístěné ve Věznici Stráž pod Ralskem. Dotazníky těchto respondentů po vyplnění byly rozděleny do dvou skupin a to podle národnosti. Všichni tito respondenti se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé.

1) skupina s romskou národností :

celkem 30 respondentů - ve věku do 26 let – 1 ženatý, 27 svobodných
- ve věku nad 26 let - 1 rozvedený, 1 svobodný
dosažené nejvyšší vzdělání - ve věku do 26 let – 26 základní , 2 vyučení
- ve věku nad 26 let – 2 základní

Z celkového počtu třiceti respondentů je jeden ženatý, jeden rozvedený a dvacet osm je svobodných. Základní vzdělání má dvacet osm respondentů, a pouze dva jsou vyučení.

2) skupina s českou národností :

celkem 30 respondentů - ve věku do 26 let – 1 ženatý, 24 svobodných
- ve věku nad 26 let – 2 ženatí, 1 rozvedený, 2 svobodní
dosažené nejvyšší vzdělání - ve věku do 26 let – 18 základní, 4 vyučení, 3 úplné střední
- ve věku nad 26 let – 1 základní, 2 vyučení, 2 úplné střední

Z celkového počtu třiceti respondentů jsou tři ženatí, jeden rozvedený a dvacet šest svobodných. Základní vzdělání má devatenáct respondentů, šest jich je vyučeno a pět jich má úplné střední vzdělání.

tabulka č. 1 – přehled, popis a charakteristika zkoumaného vzorku 60 respondentů rozdělených do dvou skupin dle národnosti po 30 respondentech

	ROMSKÁ NÁRODNOST			ČESKÁ NÁRODNOST		
	do 26 let	nad 26 let	celkem	do 26 let	nad 26 let	celkem
Stav						
<u>ženatý</u>	1	0	1	1	2	3
<u>rozvedený</u>	0	1	1	0	1	1
<u>svobodný</u>	27	1	28	24	2	26
Děti - počet	2	1	3	4	3	7
Vzdělání						
<u>základní</u>	26	2	28	18	1	19
<u>vyučen</u>	2	0	2	4	2	6
<u>střední</u>	0	0	0	3	2	5

9.4. Hypotéza č. 1

VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Jaké aktivity upřednostňují odsouzení romského etnika ?

HYPOTÉZA

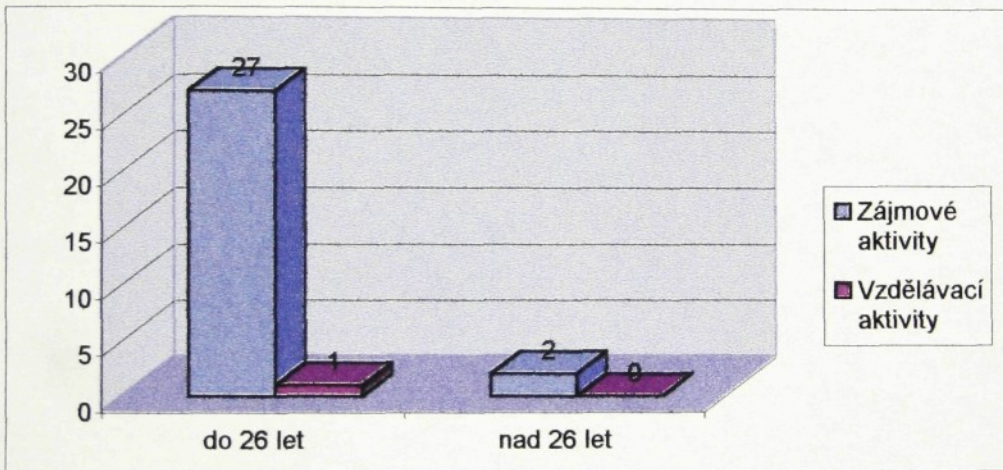
Vězni hlásící se k romskému etniku upřednostňují zájmové aktivity před aktivitami vzdělávacími.

VZDĚLÁVACÍ A ZÁJMOVÉ AKTIVITY

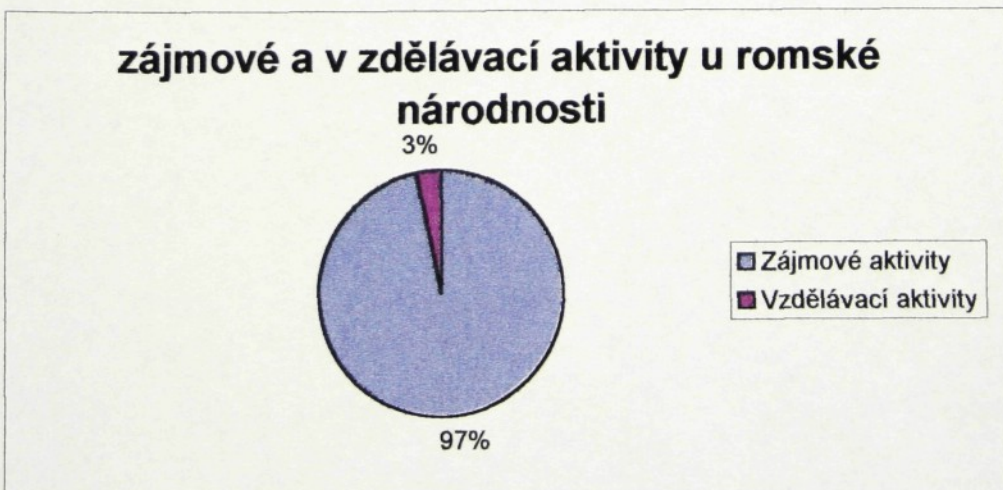
tabulka č. 2 - přehled upřednostňování zájmových a vzdělávacích aktivit

	ROMSKÁ NÁRODNOST		
	do 26 let	nad 26 let	celkem
Zájmové aktivity	27	2	29
Vzdělávací aktivity	1	0	1

graf č. 1 - přehled upřednostňování zájmových a vzdělávacích aktivit

graf č. 2 - vyjádření upřednostňování aktivit v procentech

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Z tabulky č. 2 a následně grafu č. 1 vyplývá, že ze zkoumaného vzorku 30 respondentů romské národnosti upřednostňuje zájmové aktivity celkem 29 respondentů a pouze v jednom případě jsou upřednostňovány aktivity vzdělávací. Předpokládali jsme, že výsledek bude tento a skutečný výzkum nám toto potvrdil.

ZÁVĚR

Ze zkoumaného vzorku je to tedy tak, dle grafu č. 2, že vězni romské národnosti upřednostňují zájmové aktivity v 97 % před vzdělávacími, která jsou zastoupená pouze 3%.

HYPOTÉZA SE TEDY JEDNOZNAČNĚ POTVRDILA

9.5. Hypotéza č. 2

VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Jaké mají vězni všeobecné znalosti a jaký je rozdíl ve všeobecných znalostech mezi vězni hlásícími se k romské národnosti a ostatními vězni ?

HYPOTÉZA

Vězni hlásící se k romskému etniku a ostatní vězni mají obdobné všeobecné znalosti.

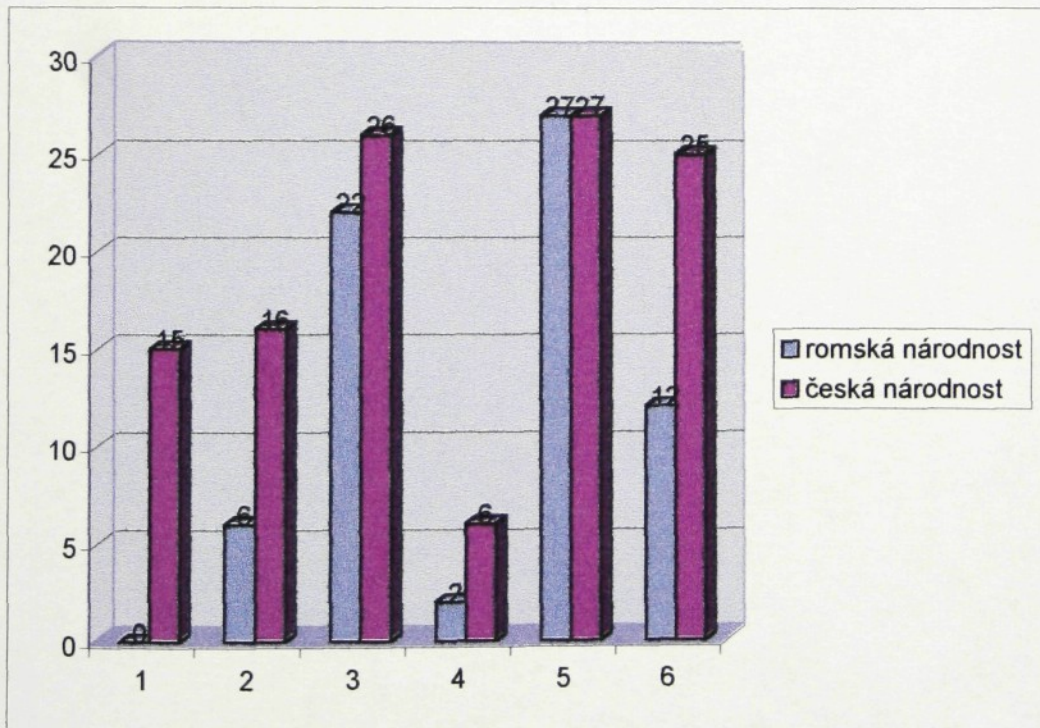

ČESKÝ JAZYK

tabulka č. 3 - přehled počtu správných odpovědí v oblasti českého jazyka

Číslo otázek	1	2	3	4	5	6	celkem
romská národnost	0	6	22	2	27	12	69
česká národnost	15	16	26	6	27	25	115

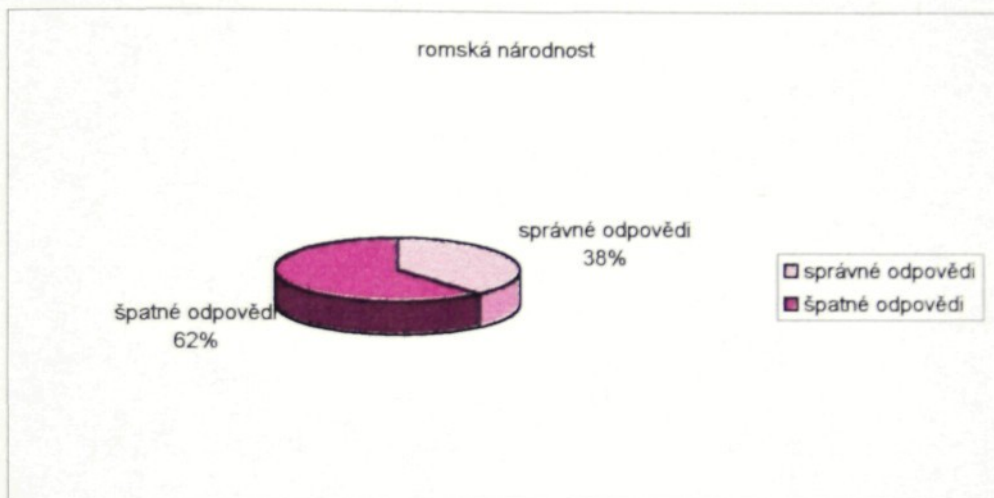
graf č. 3 - vyjádření počtu správných odpovědí v oblasti českého jazyka

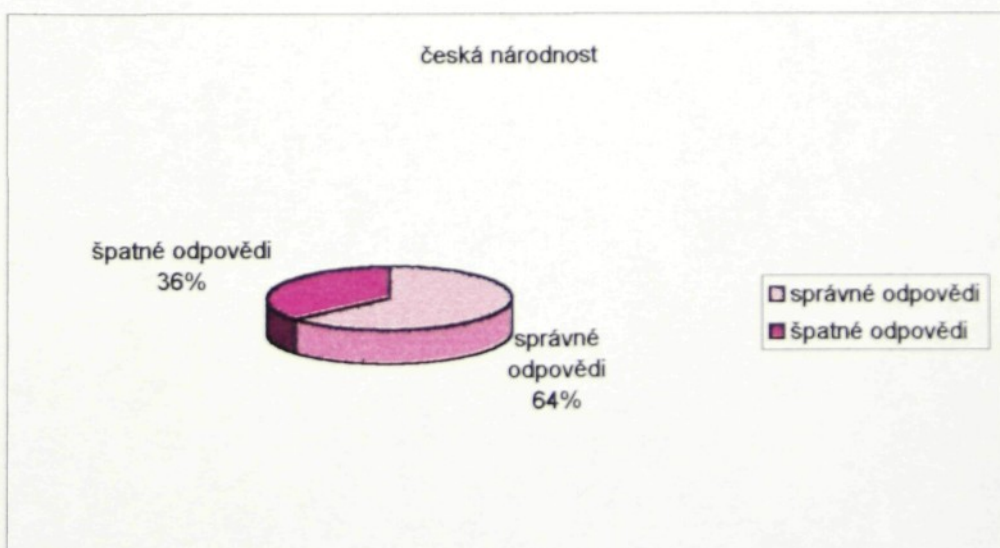
tabulka č. 4 - vyjádření správných a špatných odpovědí

	správné odpovědi	špatné odpovědi	celkový počet otázek
romská národnost	69	111	180
česká národnost	115	65	180

graf č. 4 - správné a špatné odpovědi u romské národnosti v %.

graf č. 5 - správné a špatné odpovědi u české národnosti v %

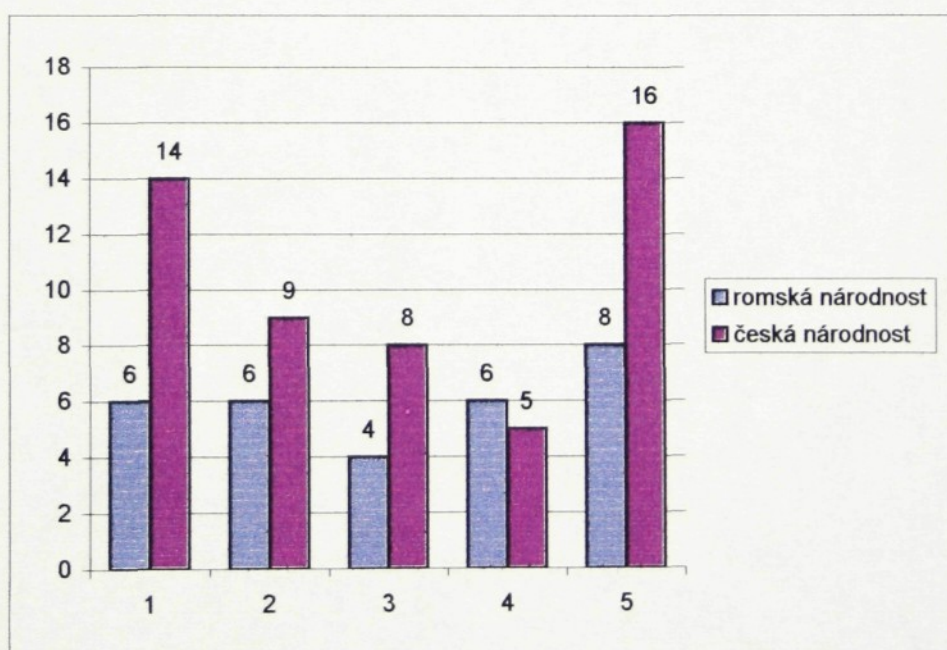

PŘÍRODOPIS

tabulka č. 5 - přehled správných odpovědí v oblasti přírodopisu

Číslo otázek	1	2	3	4	5	celkem
romská národnost	6	6	4	6	8	30
česká národnost	14	9	8	5	16	52

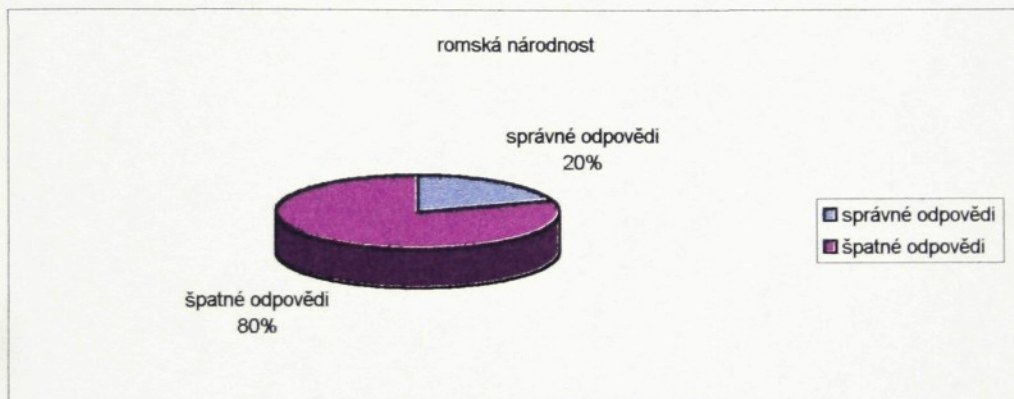
graf č. 6 - přehled správných odpovědí v oblasti přírodopisu

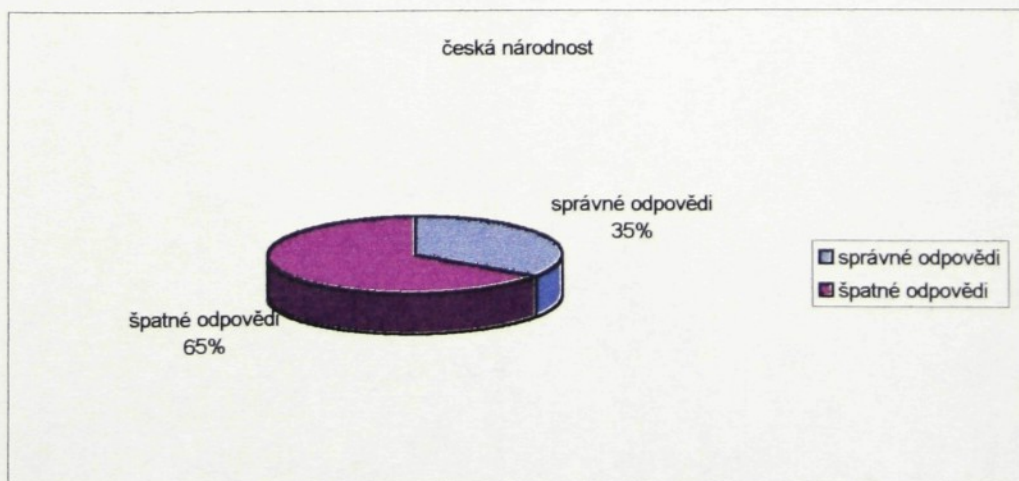
tabulka č. 6 - vyjádření správných a špatných odpovědí

	správné odpovědi	špatné odpovědi	celkový počet otázek
romská národnost	30	120	150
česká národnost	52	98	150

graf č. 7 -správné a špatné odpovědi u romské národnosti v %

graf č. 8 - správné a špatné odpovědi u české národnosti v %

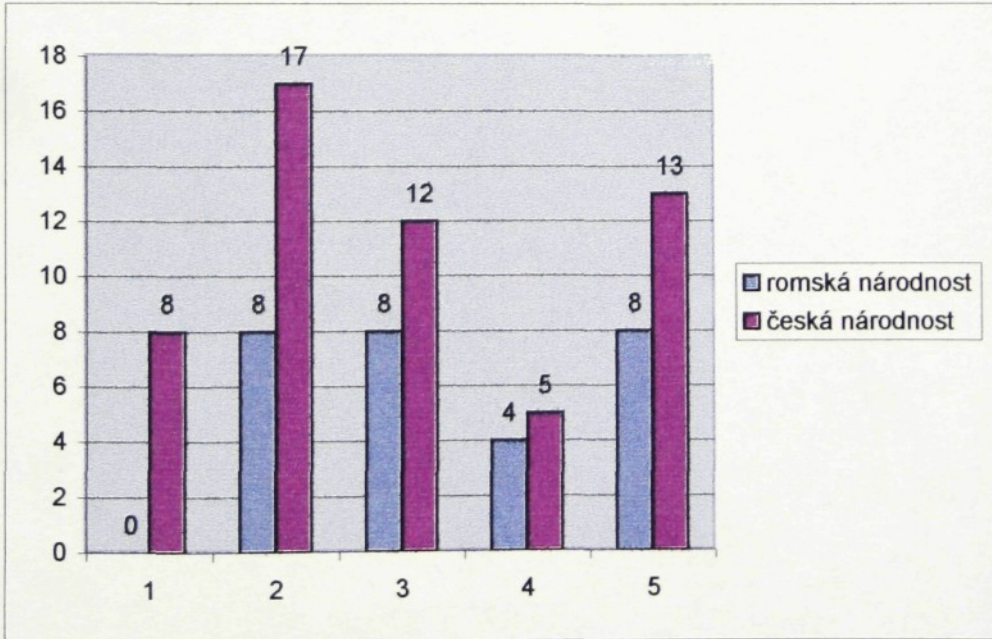

ZEMĚPIS

tabulka č. 7 - přehled počtu správných odpovědí v oblasti zeměpisu

Číslo otázek	1	2	3	4	5	celkem
romská národnost	0	8	8	4	8	28
česká národnost	8	17	12	5	13	55

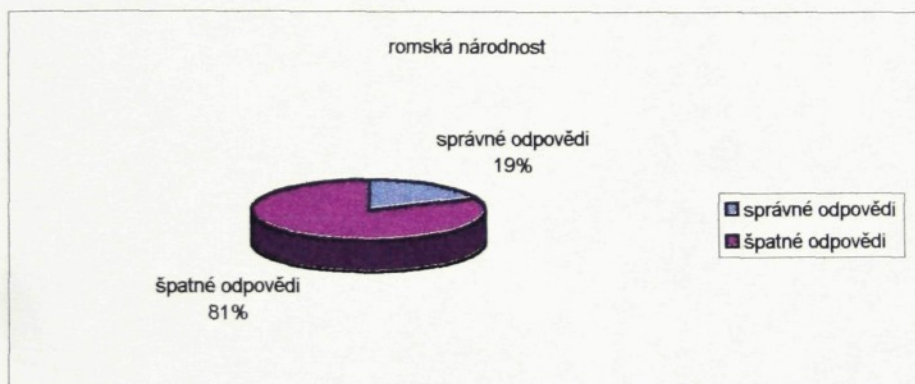
graf. č. 9 - vyjádření počtu správných odpovědí v oblasti zeměpisu

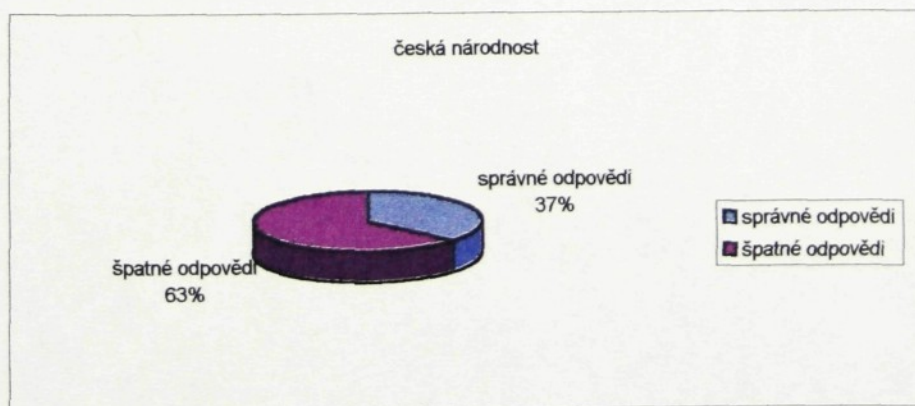
tabulka č. 8 - vyjádření správných a špatných odpovědí

	správné odpovědi	špatné odpovědi	celkový počet otázek
romská národnost	28	122	150
česká národnost	55	95	150

graf č.10 - správné s špatné odpovědi u romské národnosti v %

graf č. 11 - správné a špatné odpovědi u české národnosti v %

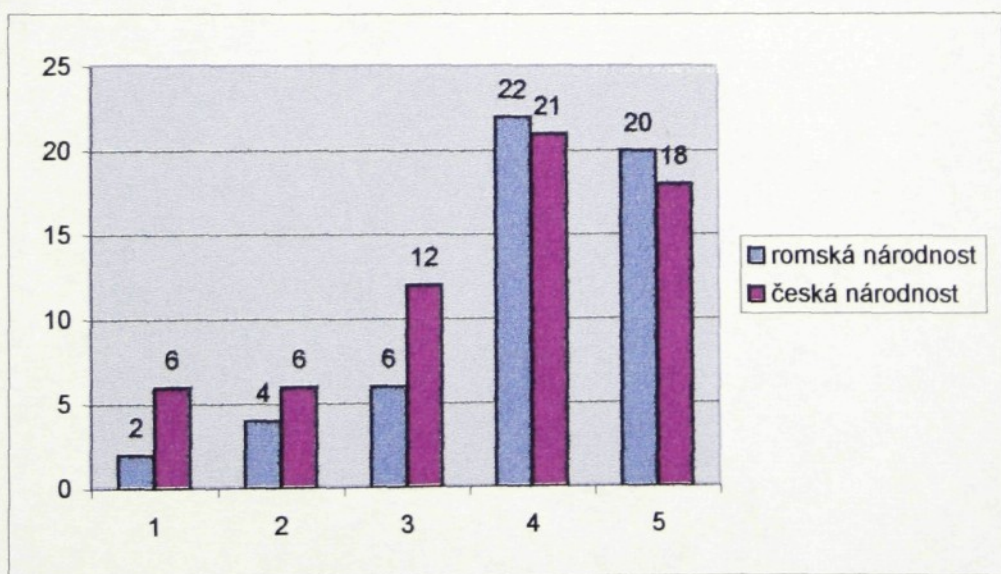

DĚJEPIS

tabulka č. 9 - přehled počtu správných odpovědí v oblasti dějepisu

Číslo otázek	1	2	3	4	5	celkem
romská národnost	2	4	6	22	20	54
česká národnost	6	6	12	21	18	63

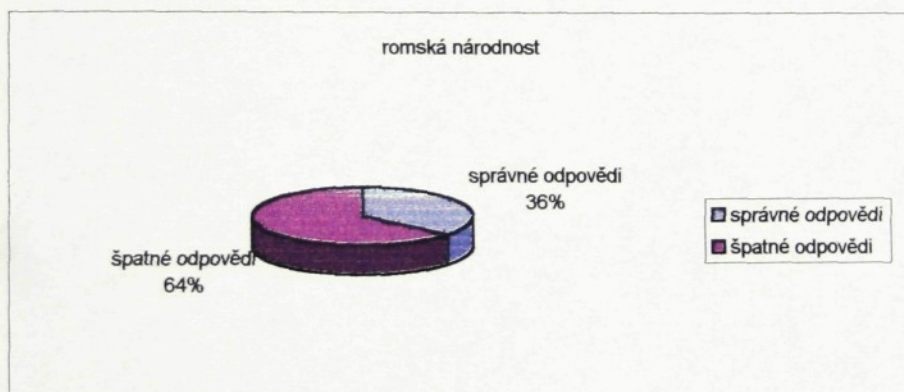
graf č. 12 - vyjádření počtu správných odpovědí v oblasti dějepisu

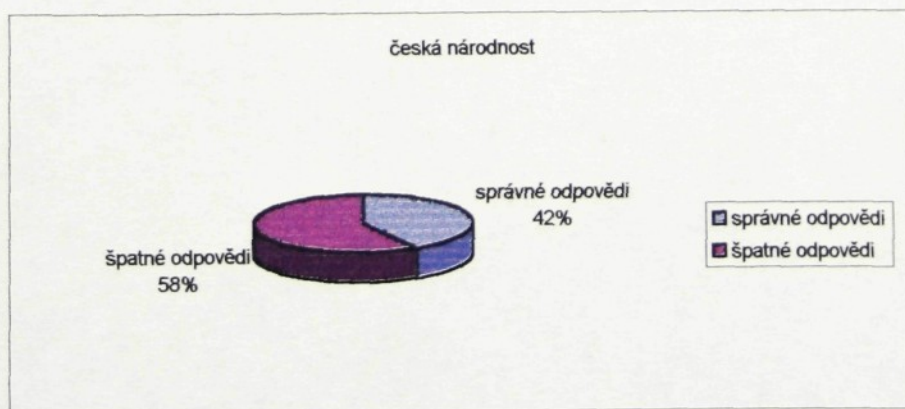
tabulka č. 10 - vyjádření správných a špatných odpovědí

	správné odpovědi	špatné odpovědi	celkový počet otázek
romská národnost	54	96	150
česká národnost	63	87	150

graf č.13 - správné a špatné odpovědi u romské národnosti v %

graf č. 14 - správné a špatné odpovědi u české národnosti v %

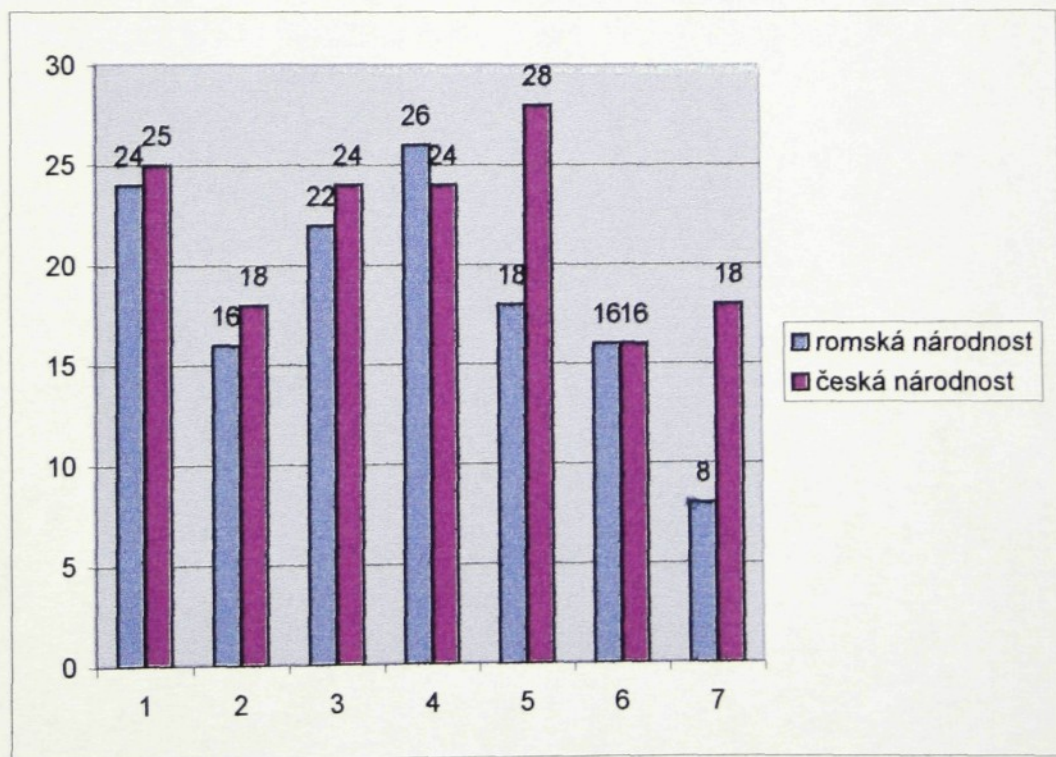

SOCIÁLNÍ ZNALOSTI

tabulka č. 11- přehled počtu správných odpovědí v oblasti sociálních znalostí

Číslo otázek	1	2	3	4	5	6	7	celkem
romská národnost	24	16	22	26	18	16	8	130
česká národnost	25	18	24	24	28	16	18	153

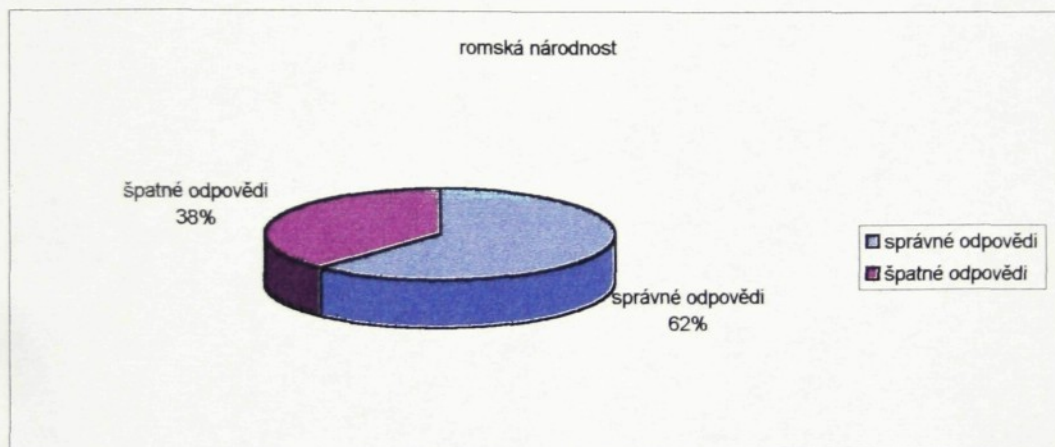
graf č. 15 - vyjádření počtu správných odpovědí v oblasti sociálních znalostí

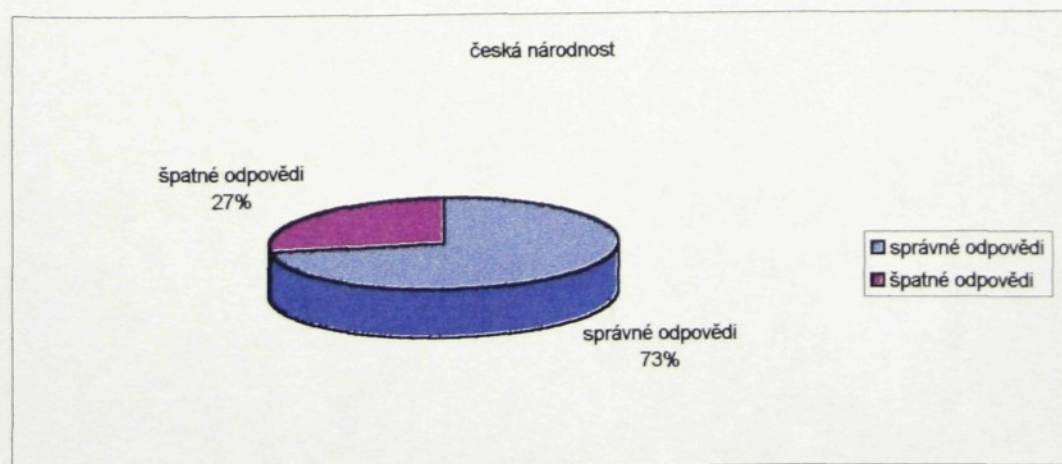
tabulka č. 12 - vyjádření správných a špatných odpovědí

	správné odpovědi	špatné odpovědi	celkový počet otázek
romská národnost	130	80	210
česká národnost	153	57	210

graf č. 16 - správné a špatné odpovědi u romské národnosti v %

graf č. 17 - správné a špatné odpovědi u č+15eské národnosti v %

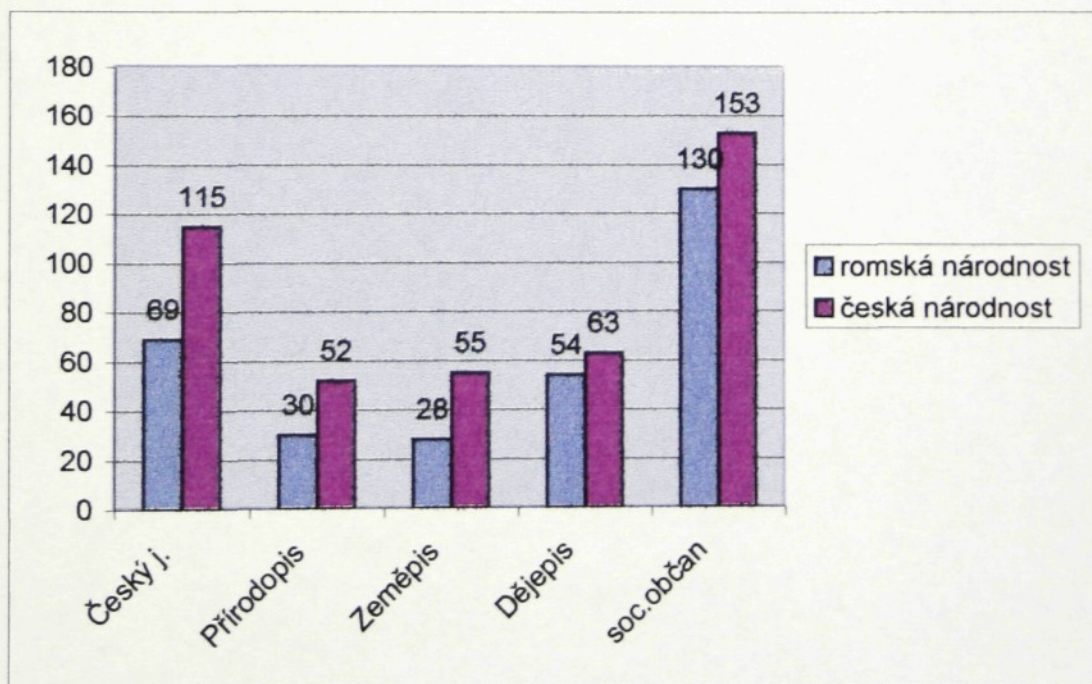

VŠEOBECNÉ ZNALOSTI

tabulka č. 13 - přehled počtu správných odpovědí v oblasti všeobecných znalostí

Oblasti	Český j.	Přírodopis	Zeměpis	Dějepis	soc.občan
romská národnost	69	30	28	54	130
česká národnost	115	52	55	63	153

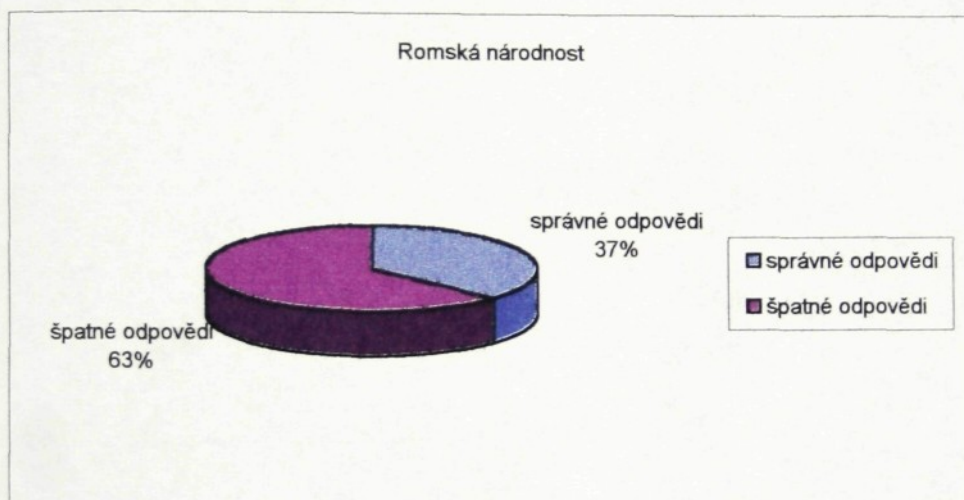
graf. č. 18 - vyjádření počtu správných odpovědí v oblasti sociálních znalostí

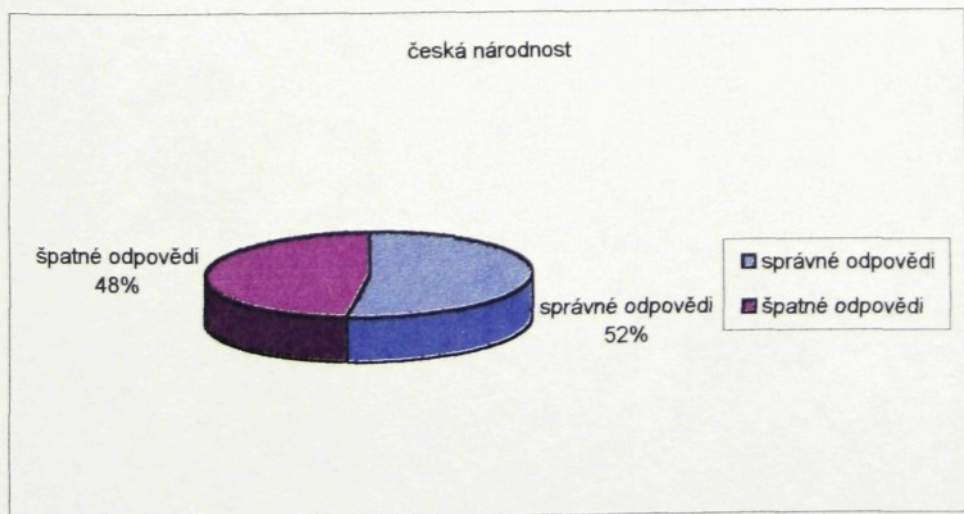
tabulka č. 14 - vyjádření správných a špatných odpovědí

	správné odpovědi	špatné odpovědi	celkový počet otázek
romská národnost	311	529	840
česká národnost	438	402	840

graf č. 19 - správné a špatné odpovědi u romské národnosti v %

graf č. 20 - správné a špatné odpovědi u české národnosti v %

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ V OBLASTI ZNALOSTÍ Z ČESKÉHO JAZYKA

Z tabulky č. 3 a grafu č. 3 správných odpovědí vyplývá následovné. Předpokládali jsme, že znalosti u obou skupin budou obdobné. Z tohoto hlediska je nepříznivé, že znalosti respondentů romské národnosti jsou menší než u respondentů české národnosti.

ZÁVĚR

Z tabulky č. 4 a grafu č. 4 je zřejmé, že respondenti romské národnosti odpověděli na otázky správně ve 38% a v 62 % špatně. Naproti tomu tabulka č. 4 a graf č. 5 nám ukazuje, že respondenti české národnosti odpověděli správně v 64% a ve 36 % špatně.

HYPOTÉZA SE TEDY V OBLASTI ZNALOSTÍ Z ČESKÉHO JAZYKA NEPOTVRDILA

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ V OBLASTI ZNALOSTÍ Z PŘÍRODOPISU

Z tabulky č. 5 a grafu č. 6 správných odpovědí vyplývá následovné. Předpokládali jsme, že znalosti u obou skupin budou obdobné. Z tohoto hlediska je nepříznivé, že znalosti respondentů romské národnosti jsou menší než u respondentů české národnosti.

ZÁVĚR

Z tabulky č. 6 a grafu č. 7 je zřejmé, že respondenti romské národnosti odpověděli na otázky správně ve 20% a v 80 % špatně. Naproti tomu tabulka č. 6 a graf č. 8 nám ukazuje, že respondenti české národnosti odpověděli správně v 35% a ve 65 % špatně.

HYPOTÉZA SE TEDY V OBLASTI ZNALOSTÍ Z PŘÍRODOPISU NEPOTVRDILA

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ V OBLASTI ZNALOSTÍ ZE ZEMĚPISU

Z tabulky č. 7 a grafu č. 9 správných odpovědí vyplývá následovné. Předpokládali jsme, že znalosti u obou skupin budou obdobné. Z tohoto hlediska je nepříznivé, že znalosti respondentů romské národnosti jsou menší než u respondentů české národnosti.

ZÁVĚR

Z tabulky č. 8 a grafu č. 10 je zřejmé, že respondenti romské národnosti odpověděli na otázky správně v 19 % a v 81 % špatně. Naproti tomu tabulka č. 8 a graf č. 11 nám ukazuje, že respondenti české národnosti odpověděli správně ve 37 % a v 63 % špatně.

HYPOTÉZA SE TEDY V OBLASTI ZNALOSTÍ ZE ZEMĚPISU NEPOTVRDILA

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ V OBLASTI ZNALOSTÍ Z DĚJEPISU

Z tabulky č. 9 a grafu č. 12 správných odpovědí vyplývá následovné. Předpokládali jsme, že znalosti u obou skupin budou obdobné. Z tohoto hlediska je nepříznivé, že znalosti respondentů romské národnosti jsou menší než u respondentů české národnosti.

ZÁVĚR

Z tabulky č. 10 a grafu č. 13 je zřejmé, že respondenti romské národnosti odpověděli na otázky správně v 36 % a v 64 % špatně. Naproti tomu tabulka č. 10 a graf č. 14 nám ukazuje, že respondenti české národnosti odpověděli správně ve 42 % a v 58 % špatně.

HYPOTÉZA SE TEDY V OBLASTI ZNALOSTÍ Z DĚJEPISU NEPOTVRDILA

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ V OBLASTI SOCIÁLNÍCH ZNALOSTÍ

Z tabulky č. 11 a grafu č. 15 správných odpovědí vyplývá následovně. Předpokládali jsme, že znalosti u obou skupin budou obdobné. Z tohoto hlediska je nepříznivé, že znalosti respondentů romské národnosti jsou menší než u respondentů české národnosti.

ZÁVĚR

Z tabulky č. 12 a grafu č. 16 je zřejmé, že respondenti romské národnosti odpověděli na otázky správně v 62 % a v 38 % špatně. Naproti tomu tabulka č. 12 a graf č. 17 nám ukazuje, že respondenti české národnosti odpověděli správně v 73 % a ve 27 % špatně.

HYPOTÉZA SE TEDY V OBLASTI SOCIÁLNÍCH ZNALOSTÍ NEPOTVRDILA

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ V OBLASTI VŠEOBECNÝCH ZNALOSTÍ

Z tabulky č. 13 a grafu č. 18 správných odpovědí vyplývá následovně. Předpokládali jsme, že znalosti u obou skupin budou obdobné. Z tohoto hlediska je nepříznivé, že znalosti respondentů romské národnosti jsou menší než u respondentů české národnosti.

ZÁVĚR

Z tabulky č. 14 a grafu č. 20 je zřejmé, že respondenti romské národnosti odpověděli na otázky správně ve 37 % a v 63 % špatně. Naproti tomu tabulka č. 14 a graf č. 21 nám ukazuje, že respondenti české národnosti odpověděli správně v 52 % a ve 48 % špatně.

HYPOTÉZA SE TEDY V OBLASTI VŠEOBECNÝCH ZNALOSTÍ NEPOTVRDILA

10. ZÁVĚR

Při shrnutí poznatků získaných v teoretické části lze konstatovat, že na úroveň znalostí romské národnosti má největší vliv sociokulturní prostředí, ze kterého pocházejí. Etnické a rodinné tradice ovlivňují od nejútlejšího věku jedince v různých oblastech života. Jde především nejprve o vztah ke své rodině, etniku a ostatní společnosti. Následuje z těchto důvodů většinou záporný vztah ke škole a celkový přístup ke svému životu. Z praktické části je zcela zřetelná nízká úroveň všeobecných znalostí u odsouzených romské národnosti, i když nás může překvapit i nízká znalost odsouzených české národnosti. Jen málokdo je z Romů vyučen, a z toho pramení i nízké uplatnění na trhu práce. Společnost má snahu Romům v oblasti vzdělávání pomoci. Svědčí o tom řada projektů jak státních institucí, tak občanských, charitativních a zahraničních nadací a sdružení. Jde však o to zda, mají tyto projekty celospolečenskou působnost nebo návaznost. V mnoha případech se jedná pouze o získání dotací při projektech s krátkodobou působností. Pomoc Romům v oblasti vzdělávání by měla být koncepční a dlouhodobá, neboť nelze očekávat, že takto obsáhlá a po mnoho desetiletí neřešená problematika se vyřeší za několik let. Bude potřeba mnoho trpělivosti, vstřícnosti a pochopení mezi majoritní společností a romskou národností k dosažení optimálního řešení.

Ve výkonu trestu odnětí svobody je samozřejmě snaha o poskytnutí co možná nejlepších podmínek pro vzdělávání, ale i pro zájmové a vzdělávací aktivity. Vše se však odvíjí jednak od ekonomické situace ve vězeňství, personálním zajištění a což je zřejmě nejdůležitější od zájmu jednotlivých klientů. Nemá cenu snažit se vzdělávat a motivovat někoho, kdo nejeví zájem a sám je pevně rozhodnut prožít svůj život v konfliktu se společností. Je však velice důležité podchytit, motivovat a umožnit vzdělávání a seberealizaci každému, kdo má opravdový zájem o změnu svého dosavadního života spojeného s trestnou činností. Do této oblasti se musí ubírat společenská objednávka, neboť je plně v zájmu naší společnosti co nejlepší soužití mezi všemi občany a vzdělání je jedním ze základních předpokladů, jak těchto cílů dosáhnout.

11. SEZNAM LITERATURY

- 1) Berkovec, V.: Vzdělávací programy základní škola. Fortuna, Praha 1996.
- 2) Davidová, E.: Cesty Romů – Románo drom 1945 – 1990. Univerzita Palackého, Olomouc 1995.
- 3) Fraser, A.: Cikáni. Lidové noviny, Praha 1998.
- 4) Froněk, J.: Vzdělávací programy základní škola. Fortuna, Praha 1996.
- 5) Hartl, P.: Psychologický slovník. Portál, Praha 2000.
- 6) Herink, J.: Vzdělávací programy základní škola. Fortuna, Praha 1996.
- 7) Horská, V.: Vzdělávací programy základní škola. Fortuna, Praha 1996.
- 8) Hübschmanová, M.: Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit. Univerzita Palackého, Olomouc 1998.
- 9) Lamser, V.: Základy sociologického výzkumu. Svoboda, Praha 1966.
- 10) Rýdl, K.: Rasismus a nacionalismus v současném životě. IPPP ČR, Praha 1997.
- 11) Říčan, P.: S Romy budeme žít – jde o to jak. Portál, Praha 1998.
- 12) Strankbauer, J.: Věčné tabu – eros a etos v náboženských systémech I. CAP PRESS/RI-EL, Bratislava 1993.
- 13) Šindlarová, J.: Vzdělávací programy základní škola. Fortuna, Praha 1996.
- 14) Šišková, T.: Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha 1998.

Časopisy a jejich přílohy

- 15) Koncepce rozvoje vězeňství v ČR. Příloha časopisu České vězeňství č.1. VV - Praha Pankrác, Praha 1998.
- 16) Řezáč, J.F.: Vězeňství v posávacích způsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců. Příloha časopisu České vězeňství 4/5, Praha 1995.
- 17) Váňa, M.: Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby ČR. Příloha časopisu České vězeňství 3/4. Rentis, Pardubice 1998.

12. PŘÍLOHY - DOTAZNÍK

Stav.....

Věk.....

Počet dětí.....

Vzdělání.....

Národnost.....

St.občanství.....

Povolání.....

Upřednostňujete zájmové nebo vzdělávací aktivity.....

Český jazyk

1) Uveďte název některé z bájí.....

2) Uveďte název některého nakladatelství.....

3) Uveďte název vám známé české komedie.....

4) Uveďte název českého dramatu.....

5) Uveďte název vám známé pohádky.....

6) Uveďte název některého divadla.....

Přírodopis

1) Uveďte k čemu je atmosféra.....

2) Jak vzniklo uhlí.....

3) Jak se jmenuje největší žijící savec.....

4) Který jediný jehličnatý strom opadáva na zimu.....

5) Kolik krve má člověk (uveďte v litrech).....

Zeměpis

1) Jak se jmenuje druhá planeta naší sluneční soustavy.....

2) Vyjmenujte alespoň tři oceány.....

3) Uveďte hl.město Velké Británie.....

4) Uveďte pohoří kde pramení Labe a jeho nejvyšší horu.....

5) Kolik obyvatel má ČR.....

Dějepis

- 1) Vyjmenujte hlavní období historie.....
.....
- 2) Napište kdy vzniklo samostatné Československo.....
- 3) Kdy skončila druhá světová válka.....
- 4) Kdo objevil Ameriku.....
- 5) Kdo byl našim prezidentem po roce 1989.....

Sociální a občanské znalosti

- 1) V kolika letech obdrží člověk občanský průkaz.....
- 2) V kolika letech je trestně odpovědný.....
- 3) V kolika letech může poprvé volit.....
- 4) Kam se obrací v případě ztráty zaměstnání.....
- 5) Po dosažení jakého věku se nastupuje do základní školy.....
- 6) Na koho se obrátíte po výstupu z VTOS pokud nemáte ubytování nebo finanční prostředky...
.....
- 7) Uveďte kam se obrátíte jestliže budete mít problémy s drogami, nebo jaké instituce
zabývající se touto problematikou znáte.....
.....